

آذربایجان

رؤنهدەلك سیاسی، اجناسی، ادبی، اقتصادی تورلك غرتهسیدەر.

آبونه شرایطی:

با توارك بریه دک باکو ایچون ۳۵.
باشقه شهرلر ۳۲ روبلهدر.
بر ایلمی باکودە ۱۲، باشقه شهرلر
۱۹ روبلهدر.
اعلان قیاتی:
سطری ۲ روبه کرانه گیدن اعلالار
ایچون گشتن ایلمیر.

تورک و اسلامله مفید مقاللر، مسجده
لرزم آچیلدیر. درج اولنسان اوراق
اعاده ایلملر. درج ایلمن قلاقلک
مکالاتی اداره تئین ایلمیور.
محل اشارة:
باکو، قالیویا کینسکایا کوچهدە
«آذربایجان» ادارمسی
تلفون نمبر. ۹۱-۶
تک نسخمسی ۵۰ قنک.

زده قرار کاهدن

تبلغ رسمی
۱- درینه جیه سنه: ۳۳۱۰/۱۹ ده یاده
سواری کشف فولری لغاتی اولدی. دشن
تولوبجیلری سیرلر مزه تائیر سز بر افج مرسی آتدی.
۲- قره باغه: شوفا شفق سنه کی
گورلردن معتقله العنن برچوق اسلحه و بر
سما کی تنک طوبلر منتشدیر.
۳- اورود مناظق سائرمزده کوشن وارد.

تلفراف خبرلری

تشرین اولک ۱۵ نسر لرین دن رسمی سو-
نتره و خدیج و بریلر که یحر محیطده بزیم سو
بائی قیلمریمز ۸۱ یک تون خجمنده بر نهج
دشمن تجارت کبیرنی غرق ایشتلر. او
نیجه دن بر نهج زهرلسی و مهات حرب ایله
توکلی کبیر غرق ایلمیشدر.

ا. تسوغایر به ایله مصاحبه

آلمانیا معلومات ادارمسی نظری پروفیسور
تسوغایر قلیس غرتهلری مخبرلری ایله مصاح-
به اتاندسه صالح مسلمسی ختمه بویه معلومات
ویرمیشدر:
«تجیلی متار که کلفنگ آمریکا طرفدن
رد اولنسانه با قیاریق صالح مذاکرانی ولسون
طرفدن تکلیف ایلمن اسلر اوزرینه آ پار
بیرور ولسون ۱۳ مادامک پروگرامی موخیشجه
اشغال ایلمیش برلک تخلیسی طلب ایلمیور.
نیجه سنه سی آلمانیا طرفدن مقبول گویلیور
تخطا دشمنلرک مذکور برلردن استفاده ایلمه ماری
غیظ فولمایدیر.
آمریقایلرک تأییدی بی طرف خنکشیکی
و فرنگل طرفدن اشغال ایلمیش نه ازان سولردن
حکمتن تخلیسن سن عیارت اولمایدیر.
بولفاربات شمالی حصصی آلمانلر تندهدر.
سویلیه ایتالیا - فرنگ - انگلتره عساکری داخل
اولمشدر. روم سربلر ایله بولغاریا پایتخته کیرمه
مشار. تورکه ایله علاقه دکر قلیه - تیرترو
دیم بولی واسطه سیله ساتلا بلمیشدر.
جماهر متحمده یاپوزیا به بر توطه تشدیدیه

سیریاده باشلادی بیحرکات حریه نلک دایانمیر -
یلدستی طلب ایشتدر. اشغال که یاپوزیا بو
طنلی رد ایلمشگدر. بولدن دولایده ایکی
حکومتک آرانسه اختلاف باش قالقزاجتی
مختقدیر.
روسه ایشری خصوصی بین الملل قوتلر.
مذاکرته حله ایلمشگدر. روسه ائتلاف
حکومتلری ایله حال حربده اولمیشدن ناشی
صالح نماینده لرلیک صلح قوتلر استه. بولراقلماسی
اشبو حکومتلر طرفدن قبول ایلمشگدر.
شایعه گوره روسه حکومتی برهست
معاهده مسمی بوزمشدر. بو حقیقت اولارسه
حکومتی باشقه حکومتلردن آیری قالمیشدن
دولای قانله اوغرا بجمده بو شایعه نلک دورغولنه
هلاک بر دلیلمز بوقدر.

تورکیاده

استانبولده یگی بحریه مکتبی

اشبو باقن وقرلده استانبولده مطبعتلی
سورتمه یگی بحریه مکتبی آچیلمشدر. مکتب
(مکتهبی) آلمنسته واقع روم دوری مکتبی
ملکنده برلکدر بلمشدر. رسم کتابده بحریه
نظری و مکتبی مطبعتلری ایات وجود ایله بوزمشلر.
بو مکتبه ده تامل تحصیل ایلمنر (مأذوللار)
بحریه عالیری عالی باکارلر قبول اولناچلر.
بوراده تحصیل دورت سئدر.
یگی داخل اولمش متعلمین سسر سنه
شهرزاده سیف الدین افندی بک جنوملری ده
واردر.

تورکیاده آلمان تجارت اولطلری

(غازیمت دوروس) برسلرکودن استخبار ایلمیور:
تورکیاده ایکی آلمان تجارت اولطسی آجیله
جمدر. بولرک بری استانبولده بولونهرق آلمانیا
ایله اورودی توری آرمسته کی مناسبات
تجاریه و اقتصادی ایله اشغال ایلمشگدر. دیگر
دیگر بر شهری مرکز اتخا ایدرلک قلاقیسه و
ایران ایله اولان تجارتی تشویق ایله یلمشگدر.
عینی زمانده صوفیه و بوکرتمده آلمان تجارت
اولطلری تأسیس ایلمشگدر.

شریه انقلاب

- ۱ -

دریای نسیانه قاریشتر اولان اولو بالالارمزلک
اوجا خروشان حومات ایچینده بولورالارمزلک
یزه بیتمن، محصول تجریه بک چوق حکمت -
آبیز نیجه نیجه سوزلری واردد که هر یزری
یر دستور حیات اولنباغه سزا و شاداندر. شو
اوجا چوان ایچینده بولورالارمزلک اتسال حاشریه
بیتمن حکمت نمون سوزلردن یریه ده بود:
«یک صیحنن یر مصیبت دها خرنی دره،
فی الحقیقه شو کوچوک جملهده بویوک یر
حکمت اجناسیه، و قنقه حایبه منمچدر...
نازلان بری بشرت نامسولرک سرکشت
خوتنی کوش عیرت و اتباهزه ترسم ایلمن
تاریختر بک آجیق بر سورتمه کوشنور بولور
که آغوش غفلتمه اوبویان ملطری آیتان عامل
نافذ صیختردن زبده صیختر، محرومیت
اولفا کتله اولمشدر. بو، ناقابل انکار یر حقیقت
تاریخچیدر. یر حقیقت تاریخچه که کوشن قدر
بارلاق.. بو خصوصه سزه بک عوام - بنشانه
یر مثال سو یه یجمک.
یاندافنده بولان یر چراغه الهی اوزتان و
اولنگ شمسلیه اویناماق ایتمه یر چوقوجه
قدارله دیورسک که: اولادله اوله پایه، شو
شلمانان بیزجه یریشی دک، اله کی باقنده برار.
چوقوق شو سوزلردن یریشی ادرک ایلمه یلمه -
دیگی ایچین بجمده حرکت دکو کاستمده اولم
ایلمر. الک نهایت اولمی نیمی الهی چراغ
فرزاتک شیعه مناس ایلمر. جوجوغش الهی
بانر. آتنگک حایبه محرقه واقف اولان
و آجینی دادان چوقوق یر دها چراغه
بالاقلماش، الهی اوزاتمان.
ایته برده خنصیتری دیکلمه ین چوقوق
مصیبت آتئین ایله ییدار اولور. اولوا بیز، ادرک
و شعورین محروم بولان اطفال مالک ملترده
بول بول ضاحله دکل، معتزله، محرومیت،
وقلا کتله آیلشلا درلر. بنه علیه اقوام دوللی
شهرام اتباهه سوق ایلمن عواملک دک مؤثری،
الک کتئینی مصائب اولمشدر.
ایته قاضیاباشک، بو فیضی و برکتلی
بورودینلک سیه حار و شوکاننده سلسله،
بروردنیاب حیات اولان یزیز تورکیده حکما،

شیرا و ایدمزلک قلم خاجیر بوزلر ادرنم ترشح
ایلمن کوشن حکمت و عرفانه هوس و تمایل
گوشترمه دک آتلاق که اولورلر بده توتود
کوشترسک. اور وهریران فرنگلر کوشتر، سحار
و سحار قلملارندن سوزون رشحاته حایه
و هویوشته ی افکاریمز نوش ایتمزیمک استمداد
ندان بوتون بوتونه محروم اولمیشزری اثبات
ایلمک. حکمتی قلملردن اوجان او، بارلاق
قنقلر بک سونوک اولان افکار و ادرک زکره
ایته یخن هارشاده اولمادی، اولمادی. شو
علوی قنقلر، شو الهی ترانلر، شو ملکوتی
سیرله خواب خواب نوشین غفلتنن آیلما نلار، باری
اللی یر آیدان باری ۴ دوام ایلمن بین الملل
مهربدن اولنگ طبعی تیجیلری بولان انقلاب
شیرلری، اشغال آتشرله گوزلری آجسولر،
گوزلر نی آجسوللارده بوش باشاقلاری
طوریقه، بالغانه باشاقلاری منجه، شیکلری،
تولیکلری زمانه مزارلاری اولاق بو فیاض،
محمولدار قاضیاباشک، بو رنگین و رنگین
اولان اراضیه، اذی ترونی دشمنن خصلت
ایلمرک مدبنت و معرتهه چالیسولار. یلمه بیلر
اولر ایزه یلمیشلر، اورگنیشلر که قاضیاباشک
چوق ارونه دار یر وطن مقصددر. فقط مهیات
که کیه ادراکمز بوش، افکاریمز بوقسولر.
بک چوق ترونی طبعیه و مادن با کره یماک
اولان قاضیاباشک بحق استفاده ایلمه یلمک ایچین
کیه ادراکمز معرفت ترونیله، فن سرمایه یله
فولمیرمالی بوز...

صحبت کورلری یزی آیتلیدی ایلمده،
باری ایچنده قورولیمیز مصیبت آتشری، انقلاب
شیرلری یزی ییدار و عیار ایلمن...
عبدالمسلم زاده:
محمد هادی

تهلکه قارشو سنده

قاریاباشک صوک غوللری
(کهن نومورلردن مابعد)
شهری بالنگ دوابه حاشریلرین و عین
زمانده داوانت اوکسی آلاق جیامعی سلات
ساللاعات هادر مهربرسته ادریشده، هوشلر
بیلرلرکسه بو خصوصه هادر زحمتلر چالیلمشدر

Çərşənbə axşamı, 22 oktyabr 1918-ci il, nömrə 19

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Səşənbə, 15 məhərrəmülhəram sənə 1337. 22 təşrini-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətəri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ORDU QƏRARGAHINDAN TƏBLİĞİ-RƏSMİ

1. Dərbənd cəbhəsində: 19.10.34-də piyada və süvari kəşf [kəşfiyyat] qolları fəaliyyəti oldu. Düşmən topçuları sipərlərimizə təsirsiz bir qaç mərmi atdı.

2. Qarabağda: Şuşa məntəqəsindəki köylərdən müxtəlifül-cins bir çox əsilhə [silah] və bir makinalı tufəng [pulemyot] toplanmışdır.

3. Orduyi-mənətiqi-sairəmizdə [sair məntəqələrdəki ordularımızda] sükunət vardır.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 15-də Berlindən rəsmi surətdə xəbər verilir ki, Bəhri-mühitdə [okeanda] bizim sualtı qayıqlarımız 41 min ton həcmində bir neçə düşmən ticarət gəmilərini

qərq etmişlərdir. O cümlədən bir neçə zirehli və mühimmatı-hərb [sursat] ilə yüklü gəmilər qərq edilmişdir.

E. TSUQMAYER İLƏ MÜSAHİBƏ

Almaniya Məlumat İdarəsi naziri professor Tsuqmayer, Tiflis qəzetələri müxbirləri ilə müsahibə əsnasında sülh məsələsi haqqında böylə məlumat vermişdir:

Təcili mütarikə [atəşkəs] təklifinin Amerika tərəfindən rədd olunmasına baxmayaraq, sülh müzakirəti [müzakirələri] Vilson tərəfindən təklif edilən əsaslar üzərində aparılır. Vilsonun 14 maddəlik proqramı mövcubincə [proqramına uyğun olaraq], işğal edilmiş yerlərin təxliyyəsi tələb edilir. Təxliyyə məsələsi Almaniya tərəfindən məqbul görülür; fəqət düşmənlərin məzkur [adı çəkilən] yerlərdən istifadə etmə-

mələri şərt qonulmalıdır.

Amerikalıların təminatı, bitərəf xətt təşkili və firənglər tərəfindən işğal edilmiş Elzas-Loren [Elzas-Lotaringiya] hissəsinin təxliyəsiindən ibarət olmalıdır.

Bolqariyanın şimali hissəsi almanlar əlindədir. Sofiyaya İtalya - firəng [fransız] - İngiltərə əsakiri [əsgərləri] daxil olmuşdur. Rum [yunan] [və] serblər isə Bolqariya paytaxtına girməmişlər. Türkiyə ilə əlaqə dəniz, Filibe [Plovdiv] - Tırnovo dəmiryolu vasitəsi ilə saxlanılmışdır.

Cəməhiri-müttəhidə [Amerika Birləşmiş Ştatları], Yaponiyaya bir nota təqdimiylə, Sibiryada başladığı hərəkəti-hərbiyyənin [hərbi hərəkətin] dayandırılmasını tələb etmişdir. Ehtimal ki, Yaponiya bu tələbi rədd edəcəkdir. Bundan dolayı da iki hökumətin arasında ixtilaf baş qalxızacağı mühəqqəqdır [qətidir].

Rusiya işləri, xüsusi beynəlmiləl kongres müzakirətında həll ediləcəkdir. Rusiya Etilaf Hökumətləri ilə halihərbdə olduğundan naşi [müharibə şəraitində olduğundan], sülh nümayəndələrinin Sülh Konfransına buraxılması işbu hökumətlər tərəfindən qəbul edilməyəcəkdir. Şayiata [şayiələrə] görə, Rusiya Hökuməti Brest Müahidənaməsini [müqaviləsini] pozmuşdur. Bu həqiqət olarsa, Şura Hökuməti başqa hökumətlərdən ayrı qaldığından dolayı, fənalığa uğrayacaqdır. Bu şayiətin doğruluğuna hələlik bir dəlilimiz yoxdur.

TÜRKİYƏDƏ

İstanbulda yeni bəhriyyə [dənizçilik] məktəbi

İşbu yaxın vaxtlarda İstanbulda təntənəli surətdə yeni bəhriyyə [dənizçilik] məktəbi açılmışdır. Məktəb Heybəli adasında vaqə rum deyri məktəbi [yunan kilsə məktəbi] mülkündə yerləşdirilmişdir. Rəsmi-güşadda [açılış mərasimində] Bəhriyyə [Hərbi Donanma] naziri və məktəb müəllimləri isbativüçud [iştirak] edirmişlər.

Bu məktəbdə ikmali-təhsil edənlər (məzunlar) bəhriyyə aliləri ali bargahlara qəbul olunacaqlar. Burada təhsil dörd sənədir.

Yeni daxil olmuş mütəəllimin [tələbələr] sırasında Şahzadə Seyfəddin əfəndinin məxdumları [oğlu] da vardır.

Türkiyədə alman ticarət odaları [palataları]

“Q. D.” Breslaudan istixbar edir [xəbər verir]:

Türkiyədə iki Alman Ticarət Odası [Palatası] açılacaqdır. Bunların biri İstanbulda bulunaraq, Almaniyaya ilə Avropayı-türki [Türk Avropası] arasındakı münasibəti-ticariyyə və iqtisadiyyə [ticari və iqtisadi münasibətlər] ilə iştiğal edəcəkdir [məşğul olacaqdır]. Digəri digər bir şəhəri mərkəz ittixaz [qəbul] edərək Qafqaziya və İran ilə olan ticarəti təşviq eyləyəcəkdir. Eyni zamanda Sofiya və Bükreşdə [Buxarestdə] alman ticarət odaları təsis ediləcəkdir.

ZƏRBEYİ-İNQİLAB [İNQİLAB ZƏRBƏSİ]

1

Dəryayi-nisyana [unudulma dəryası-na] qarışmış olan ulu babalarımızın, əmvaci-xüruşani-həvadis [hadisələrin coşğun dalğaları] içində yuvarlanaraq biza yetişən, məhsuli-təcrübə pək çox hikmətamiz neçə-neçə sözləri vardır ki, hər biri bir düsturi-həyat olmağa səza [yaraşan] və şayandır [layiqdir]. Şu əmvaci-cahan [cahan dalğaları] içində yuvarlanaraq ənsali-hazirəyə [bugünkü nəsilərə] yetişən hikmətnümun [hikmətli] sözlərdən biri də budur: “Min nəsihətdən bir müsibət daha xeyirlidir.” Filhəqiqə [doğrudan da], şu kiçik cümlədə böyük bir hikməti-ictimaiyyə və fəlsəfeyi-həyatıyyə [həyat fəlsəfəsi] mündəmicdir [cəm olmuşdur]...

Ta əzəldən bəri bəşəriyyəti-naməsudun sərgüzəşti-xuninini [xoşbəxtlik tapmayan bəşəriyyətin qanlı sərgüzəştlərini] guşi-ibrətü intibahımıza [ibrət və oyanış qulağıımıza] tərənnüm edən tarixlər pək açıq bir surətdə göstərirlər ki, ağuşi-qəflətdə [qəflət qucağında] uyuyan millətləri ayıldan amil, nafil [nüfuzlu] nəsihətlərdən ziyadə müsibətlər, məhrumiyyətlər və fəlakətlər olmuşdur. Bu naqabili-inkar bir həqiqəti-tarixiyyədir [inkar edilməsi mümkün olmayan bir tarixi həqiqətdir]. Bir həqiqəti-tarixiyyə ki, günəş qədər parlaq... Bu xüsusda sizə pək avampəsəndanə [avamyana, avamların da anlayaca-

ğı] bir misal söyləyəcəyəm:

Yanmaqda bulunan bir çırağa əlini uzadan və onun şöləsiylə oynamaq istəyən bir çocuğa dəfələrlə deyirsən ki: “Övladım, öylə yapma, şu şölə, şayani-baziçə [oyun oynamağa uyğun] bir şey deyil! Əlini yaxar, yandırar.” Çocuq şu sözlərdən bir şey idrak edə bilmədiyi üçün yenə də hərəkəti-kudəkanəsində [uşaqcasına hərəkətində] davam edər. Ən nəhayət, o mini-mini əli çırağı-füruzanın [yanan çırağın] şüşəsinə təmas edər, çocuğun əli yanar. Atəşin xasiyyəti-möhriqəsinə [yandırma qabiliyyətinə] vaqif olan və acısını dadan çocuq, bir daha çırağa yaxlaşmaz, əlini uzatmaz.

İştə, pədəranə nəsihətləri [ata nəsihətlərini] dinləməyən çocuq, müsibəti-atəşin [yandırıcı bir müsibət] ilə bidar olar [oyanar], uslanar [ağıllanar]. İdrak və şüurdan məhrum bulunan ətfalmisal [uşaq kimi] millətlər də bol-bol nəsayehlə [nəsihətlərlə] deyil, müsibətlər, məhrumiyyətlər və fəlakətlərlə ayılmışlardır. Binaileyh [ona görə], əqvam və miləli [qövmləri və millətləri] şəhrah-intibaha [intibah yoluna] sövq edən əvamilin [amillərin] ən müəssiri [təsirlisi], ən kəskini məsaib [müsibətlər] olmuşdur.

İştə, Qafqaziyanın, bu feyizli və bərəkətli yurdumuzun, sineyi-harü nəvazişkarında [isti və nəvazişli qoynunda] bəslənən, pərvərişyabi-həyat olan [yetişən] biz türklər də, hükəma, şüəra və üdəbamızın [mütəfəkkirlərimizin, şairlərimizin və ədiblərimizin] qələmi-nəsayih-

pərvəranələrindən [nəsihətlər verən qələmlərindən] tərəşşöh edən [damcı-damcı süzülən] kövsəri-hikməti irfana [hikmət və irfan kövsərinə] həvəs və təmayül göstərəmmədik, ancaq ki, onların pədəranə öyüdlərini dinləmək qabiliyyətindən məhrum olduğumuzu göstərdik. O rəhbərani-irfanın [irfan yolunu göstərənlerin] füsunkar, səhhar [sehirlil] və müsəxxər [ələ alan, ələ keçirən] qələmlərindən süzülən rəşəhati-“Həyat”ü “Füyuzat”ı [“Həyat” və “Füyuzat” damcılarını] əfkarımıza nuş etdirmək [içirmək] istedadından bütünbütünə məhrum olduğumuzu isbat etdik. Hikmətli qələmlərdən uçan o parlaq nəğmələr, pək sönük olan əfkar və idrakımıza intibahbəxşi-“İrşad” olmadı, olamıdı [“İrşad” intibahını bəxş etmədi, edə bilmədi]. Şu ülvi nəğmələr, şu ilahi təranələr, şu mələkütü [mələklər ələminə məxsus, ilahi] səslərlə xabunuşini-qəflətdən [qəflətin şirin yuxusundan] ayılmayanlar, barı əlli bir aydan bəri davam edən beynəlmiləl mühəribədən və onun təbii nəticələri bulunan inqilab zərbələri, ixtilal atəşləri ilə gözlərini açsınlar. Gözlərini açsınlar da, şu yaşadıqları torpağa, bilxassə [xüsusilə], yaşadıqları müddətcə beşikləri, öldükləri zaman da məzarları olacaq bu fəyyaz [bərəkətli], məhsuldar Qafqazıyanı, bu rəngin və zəngin olan əraziyi-zisərvəti [sərvətli ərazini] düşməndən xilas edərək, mədəniyyət və ümranına [abadlığına] çalışsınlar. Bilməyənlər varsa bilsinlər, öyrənsinlər ki, Qafqaziya pək çox sərvətdar [sərvətlərə malik] bir vətəni-müqəddəsdür.

Fəqət, heyhat ki, kiseyi-idrakımız boş, əfkarımız yoxsuldur. Pək çox sərvət-təbiiyyə [təbii sərvət] və məadini-bakirəyə [bakir mədənlərə] malik olan Qafqazıyadan bəhəqqin [layiqincə] istifadə edə bilmək üçün kiseyi-idrakımızı mərifət sərvəti ilə, fənn [elm] sərmayəsi ilə doldurmaliyız.

Nəsihət kövsərləri bizi ayıltmadıysa da, barı içində qovrulduğumuz müsibət atəşləri, inqilab zərbələri bizi bidar və hüşyar etsin [oyatsın və ağıllandırsın]...

*Əbdülsəlimzadə
Məhəmməd Hadi*

TƏHLÜKƏ QARŞISINDA

Qarabağın son günləri

(keçən nömrələrdən məbəd)

Şəhəri yalnız davaya hazırlamaq və eyni zamanda davanın önünü alaraq, camaatı salamat saxlamağın nə qədər mühim bir məsələ olduğunu düşünənlər bilirlər ki, bu xüsusda nə qədər zəhmətlər çəkilmişdir. Böylə işlər isə şübhəsiz ki, cəmiyyətlər tərəfindən görülür. Bundan dolayıdır ki, bu uğurda çalışan cəmiyyətlərdən bəhs etməyi vacib sayaraq, bu gün dəxi Şuşanın təşkilatından yazalım.

Təşkilat işləri

Şəhər müdafiə halına gətirilmək və davaya hazırlaşmaqda ikən, bütün Qa-

rabağda vəba və yatalaq kimi sari [yoluxucu] xəstəliklər peyda olaraq, gündə otuz-qırx adam ölürdü. Köylərdə camaata tibbi müavinət [yardım] göstərilməsi qeyri-mümkün olaraq, xəstəliklərin önü alınmayırdı. Zira nə lazımı miqdarda təbib və heyəti-tibbiyyə vardı, nə xəstəxana, nə dərman.

Şəhərdə isə çalışmaq mümkün olurdu. Binaileyh [ona görə] şəhər komandanının nəzarəti ilə səkkiz təbibdən və bir neçə tələbədən ibarət bir səhiyyə bürosu açılaraq, hər məhəllədə dəxi səhiyyəçilər təyin edilərək, çalışmağa başladılar. Yaxşı nəticələr dəxi hasil oldu.

Müdafiə hazırlığı üçün bir Hərbiyyə İdarəsi təsis olunaraq, şəhərin bütün müdafiə işləri ona tapşırılmışdı.

Yenə həman Hərbiyyə İdarəsi nəzdində bir dənə də Ərzaq İdarəsi təsis edilmişdi. Fəqət yollar bağlı olub, şəhərə ərzaq gətirilmədiyindən və şəhərdə taxıl və sair məkulat [ərzaq məhsulları] mövcudu gündən-günə azalmağa, hətta qurtarmağa başladığından, Ərzaq İdarəsinin fəaliyyəti öylə gözə çarpacaq bir nəticə vermədi. Bilxassə ki, doğru [birbaşə] vəzifəsi olduğu halda kənardan məkulat [ərzaq] ala bilmədi. “Yox” olan şeyi də ədalətlə təqsim edəmməyəcəkdi.

Nəhayət, şəhərdə sari xəstəlik bəlası dəf olunduqdan sonra, o zamanlar ki, hər dəqiqə müsəlləh müsədımə [silahlı toqquşma] gözlənirdi, təbiblərlə tələbələr bir iclas quraraq dava düşdüyü təqdirdə məcruhlara [yaralılara]

müavinəti-tibbiyyə [tibbi yardım] göstərməyi düşündülər və heyəti-tibbiyyəni artırmaq qəsdilə “Şəfqət qaradaşları” kursu açıldı. İyirmi altı tələbə kursa daxil olub, birinci kömək və sarğı qaydalarını öyrəndi. Müavinəti-tibbiyyə qəsdilə ibtida [əvvəlcə] şəhərdə bir xəstəxana açıldı. Bunun üçün tələbələr tərəfindən hələ keçən illərdən müsəmirə [tamaşa] və sairə tərtibi vəsi-təsi ilə 12000 manat pul yığılmışdı. Bu dəfə həman məbləğin üstünə bir qədar də para toplandı. Və şəhərin hər işində ciddi surətdə iştirak edən “Müdafiyyəi-milliyə” cəmiyyəti bu işi öz öhdəsinə götürərək, 18000 manat pul buraxdı. (“Müdafiyyəi-milliyə” cəmiyyəti Şuşada son zamanlar təşkil edilmiş bir cəmiyyətdir ki, hal-hazırda ən artıq çalışan və az ömründə çox fəaliyyət göstərən, həm də böyük nüfuz və etibara malik bir cəmiyyət olmuşdur.)

Xəstəxanaya iki təbib və səkkiz tələbə baxacaqdır. Burası mərkəz təşkil edəcəkdir. Bundan əlavə, dava düşdüyü təqdirdə, cəbhə təşkil edəcək olan xətdə sol cinah, mərkəz və sağ cinahda olmaq üzrə, üç yerdə dəxi ayrı-ayrı “sarğı nöqtəsi” qərar verilmişdir. Bu nöqtələrin hər birində bir təbib və beş tələbə duracaqdır.

Beynəlmiləl Komitə

Bunca hər bə hazırlaşmaqla bərabər, kərratla [dəfələrlə] zikr olunduğu üzrə, müsəlmanlar daima sülh və müsəlimətlə [əmin-amanlıqla] yaşamağa

çalışırlardı. Ermənilər arasında dəxi zəif olsa da sülhcu [sülhpərvər] bir cərəyan vardı, dedik.

Məzkur [adı çəkilən] sülhcular, ermənilər ilə müsəlmanlar arasında münasibəti-sülhcuyanəni [sülhpərvər əlaqələri] davam etdirmək və əlaqəni kəsməmək qəsdı ilə bir “Beynəlmiləl Komitə” təsis etmişlərdi. Burası altı türk, altı ermənidən ibarət bir heyət olub, daima ermənilər ilə müsəlmanlar arasında vüqu bulan ixtilafı yatırmaq, ixtilafı məsələləri sülhlə həll etmək, xülasə, şəhərdə asayiş və müsəliməti [əmin-amanlığı] davam etdirmək uğrunda çalışırlardı. Həm pək böyük xidmət gördü. Bu komitə olmasaydı, bəlkə Şuşada üç-dörd dəfə qanlı müsadimə də baş verərdi. Bir neçə dəfə məzkur komitənin varlığı tərəfeyn [hər iki tərəf] üçün böyük rol oynadı.

Məsələn, əvvəla Araz ilə Kür arasında sükunət edib də yayda dağa, yəni yaylağa köçən dörd yüz min əhali “elat” nisan [aprel] ayının axırlarından etibarən köçməyə başlamalı ikən, dağ yerlərinin erməni əlində olması və ermənilərin yollarda xalqa əzab və əziyyət vermələrindən dolayı həziran [iyun] ayınadək köçə bilməyib aranda qalmışdı. Burası köçərilər üçün bir fəlakət təşkil edirdi. Zira həm əhali, həm mal-qoyun qızdırma tutub qırılırdı. Beynəlmiləl Komitənin türk əzasının təşəbbüsü ilə nəhayət, elata yol verilərək dağa köçməyə imkan oldu. Fəqət yollarda ermənilər camaata yenə çox əziyyət verdilər. Böylə ki, nərədə bir

erməni əsgəri köçə təsadüf etsə qoyun alır, silah axtarır, habelə nələr qayırırdı. Hər halda, Beynəlmiləl Komitənin vücudu ilə köçərilər yaylağa köçə bildilər.

Digər bir xidmət daha. Bir gün şəhərə xəbər gəldi ki, on iki min erməni qaçqını şəhərə gəlmək istəyir. Böyük Yarmada Zarıslı və Musurmanlar denilən camaat onların qabaqlarını kəsərək yol vermirlər. Filhəqiqə [doğrudan da], içərisində mini təcavüzə müsəlləh [silahlı] kişi olmaq üzrə, neçə min erməni qaçqını gəlirmiş. Zarıslılar qabaqlarını kəsirlər. Dörd gün, dörd gecə atışma davam etdi. Bu hadisənin təsiri altında şəhərdə də hər dəqiqə müsadimə [toqquşma] gözlənirdi. Beynəlmiləl Komitə bu dəfə yenə şəhərdə davanın önünü aldı. Salamat keçdi. Qaçqınlar isə bir qədər tələfat verdikdən sonra şəhər ermənilərinin göndərdiyi imdadıyyə [yardım] sayəsində keçib gələ bildilər. Və qismən şəhərdə, qismən də ətraf kəndlərdə sakin oldular.

Fəqət Beynəlmiləl Komitənin ümudə xidməti son günlər oldu ki, bu xüsusda vaxtıyla yazılacaqdır.

Ətraf ilə əlaqə

Şəhərin yolu hər tərəfdən bağlı olduğundan, bittəbii [təbii olaraq] bütün cahandan əlaqəsi kəsilmiş, dünyadan bixəbər, adətə qaranlıqda qalmış bir çocuq kimi qalırdı. Ətraf ilə şəhər arasında əlaqəni kəsməmək üçün bir çarə vardı: Bəzi bələd adamlar cığır yollar ilə şəhərdən çıxaraq, gecə ikən Ağda-

ma, ya Qaryaginə gedərək məktub aparsın, cavab gətirsin. Başqa çarə yox idi. Buna görə idi ki, Abdal Qasım, Gülablı Heydər və Daşdəmir nam üç şəxs Şuşa üçün qasid kəsilmişdi. Birincisi Malakana, digər ikisi Ağdam yoluna bələdçi və qasid təyin edilmişlərdi. Son zamanlar həmin adamların bələdçiliyi ilə məzkur [deyilən] dağ yoluyla şəhərə **silah** dəxi daşınırdı. Böylə ki, Gülablı kəndindən bir neçə adam göndərərək Ağdamdan Gülablıya; Malibəylinin adamları Gülablıdan Malibəyliyə daşıyırlardı. Nəhayət şəhərdən hər məhəllədən üç müsəlləh kişi seçilərək Malibəylidən gecə ikən şəhərə gətirirlərdi.

(yenə var)

Xəlil İbrahim

Qafqaz duyğuları

Şimali Qafqaziyalılara

4

Haydi, qalx!

Ey qardaşım, sən atəş qarşısında
titrəkən,
Mən qəlbimdə yaxılan atəş ilə
yanardım.
Sən bir yudum soyuq su yalvararaq
istərəkən,
Mən daşqın nəhrə kiçik deyə
ağlardım...

Sən orada zindanda bir aydınlıq
görməzdin,
Mən intiqam gününə baxa-baxa kor
oldum.

Qarlı dağlar aşmaqdan xəstə oldum,
yoruldum,
Sən zəncirlər altında inildərdin də,
gəzməzdin.

Titrədiyin atəşlər sənin artıq
sönmüşdür,
Qır zənciri, haydi, qalx, yürü, çalış,
usanma!
Bəklədiyin işıqlar parıldıyor, yanmışdır,
Sənə atəş, sənə su, sənə işıq, sənə yol
Sənə hər şey gətirdim: iştə tüfəng və
bomba,
Al bunları, yürü, aş, sən də bizə yoldaş
ol!

9/8/334

Arif İrfan Qaraosman

TÜRKİYƏ MƏTBUATI

Sabiq çar Nikolayın edamı münasibətilə “Sabah” qəzetəsi şu sətirləri yazır:

Çarın edamı xəbəri bir çox təkziblərdən və bir-birini naqiz [inkar edən] xəbərlərdən sonra ən nəhayət təhəqqüq etdi [təsdiqləndi]. Çarın səbəbi edamı məlumdur. Ural Sovetləri Yekaterinburq şəhərində bulunan Çar Nikolayı çex-slovak qüvvətlərinin əlinə düşməmək üçün qısa bir mühakimədən sonra qurşuna dizi vermişlər [yubanmadan güllələmişlər] və bu surətlə çar ətrafında bir bucuq sənədən bəri cərəyan edən müxtəlif şayiələrə, dediqödürlərə bir ölüm pərdəsi çəkmişlərdir. Çar Nikolay dünyanın ən müstəbid hökmdarlarından və bəşəriyyəti qasib-

qovuran bu hərbi-müxribin [dağıdıcı hərbin] bəlli-başlı müsəbbiblər[in]dən [baiskarlarından] biri olduğundan şüb-hə yox idi. Fəqət Çarın bu seyyiatı [qəbahətləri] kəndisinin edam edilməsi üçün mə'qul [məntiqli] və mühiqq [haqlı] bir səbəb təşkil edəmməzdi. Bolşeviklər onu xəl' eyelədikdən [taxtdan saldıqdan] və kəndilərinə məzərrət iras edəmməyəcək [ziyan vura bilməyəcək] bir hala qoyduqdan sonra, əllərini müdafiəsiz, haqqında tarixin verəcəyi hökmə müntəzir [hökmü gözləyən] bir hökmdarın qanı ilə ləkələməməli idilər. Bu kimi cinayətlərin failləri heç bir vaxt tarixin hökmi-tənqidindən azadə qalammaz. Bu cinayət hər hansı nöqtəyinəzərdən tədqiq və mühakimə edilsə, heç bir vəchlə məzur görülməz. Bolşeviklər Rusiyada mütləqiyyətin övdətini mən' [qadağan] etmək və mütləqiyyət tərəfdarlarının gözləri önün[d]ə hükmdarlıq timsalını ortadan qaldırmaq üçün çarı öldürmüş olduqlarını, bəlkə məqami-müdafiədə dərmıyan edəcəkləridir [meydana qoyacaqlar]. Fəqət düşünülməlidir ki, çarı öldürməklə rus əqvamının [xalqlarının] fikrinə mülayim gələn çarlıq, mütləqiyyət fikrini də bərabər qaldırammamışlar. Bəlkə də bu fikri daha ziyadə təqviyə etmiş [qüvvətləndirmiş] oldular.

Bir fikir onu təmsil edən adamın ortadan yox edilməsi ilə məhv ediləmməz. Çünki fikir, mənəvi bir qüvvətdir. Mənəvi qüvvət və məfkurə cəbr və zorla izalə ediləmməz [aradan qaldırılma bilməz].

Çarın edamı Rusiyada sükuni-daxilin [daxili asayışın] daha uzun müddət övdət eləməməsi [qayıtmaması] üçün pək mühim bir amil olacaqdır. Çünki çar bu vasi [geniş] ölkə nüfusunun yüz-də doxsanını təşkil edən qara cahil xalq tərəfindən qüdsi bir mövcud [varlıq] ədd [hesab] olunur və ona o surətlə hörmət edilirdi. Binaileyh [ona görə], çarın ifnasını [məhv edilməsini] bolşeviklərə xəsmi-can [can düşməni] olan ünsürlər kəndi mənəfəti-siyasiyyələrini təmin üçün rus cahil təbəqə [təbəqələri] nəzdində bolşeviklərə qarşı bir silah məqamında qullanacaqlar və Rusiyadakı münaziəti-daxiliyyəni [daxili çəkişmələri] körükləyəcəkləridir. Bolşeviklər Etilafın intiriqalarından başqa, mujiklərin, çarı məbud kimi tanıyan Rusiyadakı qüvvətli röhban [din xadimləri] sinfinin də düşmənliklərinə köks gərmək, kəndi nüfuz və qüvvətlərini mühafizə üçün onlarla da çarpışmaq məcburiyyətində qalacaqlardır.

Çarın qətli bu daxili hərc-mərclik körüklənməsinə dəyərmıydı? Heç zənn etməyiriz. Çünki Rusiyada mürtəcelər rə'si-kara [iş başına] övdət etsələr belə, çarın bir dəfə daha məqami-hökmdariyə [hökmdarlıq mövqeyinə] süud etməsinə [yüksəlməsinə] imkan və ehtimal yox idi. Çünki o maddətən olduğu qədər, mənən də ölmüş, həyati-siyasiyyəsinə müəbbəd bir xatimə çəkmişdi. Fəqət bolşeviklər bu cinayətləriylə onu xalqın nəzərində yüksəltmişlər. Heç də müstəhəqq [layıq] olmadığı bir payəni ona vermişlər və lüzum və eh-

tiyac bulunmaqsızın [olmadığı halda], kəndilərini də hökümdar qatili yapmışlardır.

Çarın qətli əsrlərdən bəri canımıza, həyatımıza, mövcudiyətimizə, istiqlalımıza qəsd etmiş çarlığın buz ovalarında dəfn edildiyini təzəmmün [ehtiva] edər. Çarlığın bir dəfə daha övdət etməməsi türklüyün mənafeyi icabatındandır [şərtlərindəndir]. Təmənna edəlim ki, məqtul [qətli edilən] İkinci Nikolay Rusiyanın son çarı olmuş olsun.

NƏZARƏTLƏRDƏ

[Nazirliklərdə]

Səhiyyəyi-Ümumiyyə Nəzarətin-dən [Xalq Səhiyyəsi Nazirliyindən]

İşbu Nəzarətin Qaçqınlara Müavinət [yardım] şöbəsi tərəfindən bilafərqi-din və millət [din və millət fərqi olmadan], bütün Azərbaycana dağılmış qaçqınları öz yerlərinə qaytarmaq üçün ciddi tədabir ittixaz edilmişdir [tədbirlər qəbul edilmişdir]. Tədricən Şamaxı nahiyəsinə gəlməkdə olan erməni qaçqınları yenə də Mədrəsə qəryəsinini [kəndini] iskan etməyə [məskən tutmağa] başlamışlardır.

Bu günlərdə erməni qaçqınlarının altı minə baliğ [çatan] ikinci dəstəsi Bakıdan Kürdəmirə getmişdir. Qaçqınların əhvalından müxbir [xəbərdar] olmaq qəsdilə Bakı Valisi həzrətləri özü bu yerlərə əzimet [səfər] etmişdir.

Yerli müsəlman əhalisinin erməni qaçqınları ilə əlaqələri dostanə bir surətdədir. Qaçqınlar keçib gedəcək məkanlarda Səhiyyəyi-Ümumiyyə Nəzarəti tərəfindən səhiyyə və işə məntəqələri təşkil edilməkdədir. Lakin qaçqınlar mütəəddid [çox] olması, ərzağın azlığı, şü idarənin işlərini bir qədər çətinləşdirməklə bərabər, bir çox izafə [artıq] para sərf edilməsinə səbəb olur.

Bunların həpsini intizam üzrə qoymaq və qaçqınlara ərzaq cəhətdən müavinət etmək üçün Səhiyyəyi-Ümumiyyə Nəzarəti, məhəlli camaat təşkilatı qüvvələrini buraya cəlb etmək istəyir.

Dövlət Kontrolu

Kontrol Palatasının müdiri tərəfindən Kontrolun atidəki [gələcəkdəki] idarəsi və onun gələcək əməliyyatı haqqında hazırlanmış layihə (proje) nəzarət [baxılmaq] üçün verilmişdir. Bu xüsusda müzakirə üçün Əbdüləli bəy Əmircanov təhti-sədarətində [sədrliyi altında] olmaq şərti ilə bir qaç müşavirə məclisləri tərtib veriləcəkdir. Kontrol Palatası nəzarətlərdən ədd edilməklə [nazirlik səviyyəsində sayılmaqla] bərabər, içində həp hesabatın təftişi olmaq şərti ilə Xüsusi Dövlət Kontrolu İdarəsi ismi ilə mövcud olacaqdır. Təşəkküli-idarə təxminən rus Kontrol İdarəsi kimi olacaqmış.

* * *

Heyəti-Vüzərə Sədrinin [Baş Nazirin] dəftərxanasında belə bir elan asılmışdır: Heyəti-Vüzərə Sədrinin əmri möv-

cibincə [əmrinə uyğun olaraq], xüsusi işləri olanlar qəbul olunmayırlar. Növbətçi kargüzar məmura həvalə olunur ki, Heyəti-Vüzərə Sədri ilə görüşmək istəyənlərin işlərini müxtəsər surətdə məruzə ilə bildirsin.

* * *

Maliyyə Nəzarəti Birja Komitəsi təsis etmək təsəvvüratındadır. Bu günlərdə Birja Komitəsinə sədr təyin edilməsi gözlənilir.

Azərbaycan Hökuməti Maliyyə nazirinin Bakı nahiyəsi Aksiz Vergisi İdarəsinə verdiyi əmr

Azərbaycan Hökumətində olan tacirlərə elan olunur ki, xaricdən gətirilmiş və ya daxildə hazırlanmış banderolsuz tənbəki, ciğara və papiros alış-verişi qadağan edilir. Bu əmri xələdar edənlərin [pozanların] banderolsuz tənbəki, papiros və ciğaraları xəstəxanalar və əsgərlər ehtiyacatından ötrü zəbt ediləcəkdir. Müqəssirlər isə qanuni mücazata [cəzalara] giriftar olacaqlardır. Baxılması və təsdiq edilməsi üçün işbu layihə bu günlərdə Hökumət Şurasına təqdim ediləcəkdir.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Ərzaq Nəzarəti ümuma elan edir ki, Bakıya ancaq Gəncə, Qazax və Zaqatal nahiyələrindən məkulat [ərzaq] gətirməyə icazə verilir.

* * *

Bakı Şəhər İdarəsi Polis müdirinə

bu məzmununda bir məktub yazılmışdır:

“Təşrini-əvvəlın [oktyabrın] on dördündə üç yüz əlli yeddi nömrəli əmrinizdə Şəhər İdarəsindən icazənaməsi olan xırda alış-verişçilərə mümaniət [maneçilik] edilməməsini pristavlara hökm etmişdiniz. Lakin yenə bu alış-verişçilər Şəhər İdarəsinə müraciətlə, polis nəfəratından [nəfərlərindən] narazılıq edirlər. Hətta inzibat [asayış] məmurları Şəhər İdarəsi nazirlərinə [müfəttişlərinə] də müavinət [yardım] əvəzinə mümaniət edirlər. Nazirlər polis tərəfindən təqib edilirlər. Məsələn, srağa gün Salman Ağayev namında bir nazir bazarda vəzifəsini icra etdiyi vaxt ikinci uçaştok məmurları tərəfindən həbs edilmişdir. Təkrarən cənabınızdan rica edirəm, pristavlara əmr verib, xırda alış-verişçilərə mümaniətdə bulunmamalarını və Şəhər İdarəsi nazirlərinə müavinət etmələrini tələb edəsiniz.”

* * *

Bakı Bələdiyyə Məmur və Xidmətçiləri İttifaqı öz üzvlərinə məlum edir ki, çaharşənbə günü təşrini-əvvəlın [oktyabrın] iyirmi üçündə Şəhər Dumasının zalında ittifaqın ümumi iclası vaqə olacaqdır. İclas saat dördə təyin edilib, üzvlər az gəlsə saat beşdə qanuni hesab ediləcəkdir.

Baxılacaq məsələlər:

1. İttifaqın illik hesabatının müzakirə və təsdiqi (1917-ci il 1 iyundan – 1918-ci il 1 iyunadək).

2. Axırıncı hadisələrdən zərərdidə olan ittifaq üzvlərinə İttifaq xəzinəsin-

dən maddi müavinət [yardım].

3. İttifaq üzvləri üçün Lənkərana ərzaq almağa getmiş nümayəndələrin hesabatı.

Bu iclasda hamı üzvlərin hazır olması mütəmənnadır [arzu edilir].

Məktəblər haqqında

Mədən və zavod dairələrinin hansı cəhətlərində [tərəflərində] məktəb açmaq məsələsini aydınlaşdırmaq üçün məlumat toplamaq lazım gəlir. Binai-leyh [ona görə] Neft Mədənciləri Şurası ticarət və sənə'ət [sənaye] müəssisələrində xidmət edən bütün zəvatdan [şəxslərdən] rica edir ki, övladını məktəbə vermək istəyən zəvat məktəbə girəcək olan namizədlər haqqında məlumat versinlər. İşbu məlumat keçən sənədə məktəbdə təhsil edənlərlə bərabər, yeni məktəbə daxil olmaq xəyalında olan çocuqlar barəsində verilməlidir.

Məlumat vərəqələrində göstərilən suallara cavab verməlidir. Övladını məktəbə vermək istəyən zəvat, atidə [aşağıda] mündəric [qeyd olunan] dairələrdə yazılıb, məlumat vərəqələri ala bilərlər:

1. Bibiheybət-Bayıl dairəsi – Bayıl məktəbində;

2. Çornı-qorod dairəsi – Çornı-qorod məktəbi;

3. Belı-qorod dairəsi – Belı-qorod məktəbi;

4. Əski mədən dairəsi – Üçüncü Sabunçu məktəbi (Bierinqin mülkündə; telefon mövqifi də [stansiyası] burada-

dır);

5. Suraxanı dairəsi – Suraxanı ambulatoriyasında;

6. Binəqədi dairəsi – Şəhərdə “Samopomos” dükənində (Budaqovski və Telefonni caddələrin küncü; Binəqədidə 72 nömrəli uçastokdakı Səlimov mədəni kantorasında).

Məlumat vərəqəsi yazıldıqdan sonra təşrihi-əvvəlın 31-dən gec olmamaq şərti ilə yuxarıda göstərilən dairələrə və yaxud bilavasitə İttifaqa (Sovet Syezd) göndərməlidir (Merkuryevski caddə, nömrə 20).

Qabaqlarda, ələlxüsus oktyabrın 14-də yazılan namizədlərin siyahılarını etibardan saqit [düşmüş] elan edir. İşbu məsələ fəqət məlumat vərəqələri cəm edildikdən sonra həll ediləcəkdir. Məlumat vərəqələrinin böyük əhəmiyyəti olduğundan, İttifaq bütün mədən və zavod dairələrində işbu elanın nəşr və təbliğini rica edir.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Sülh ətrafında

Vaşinqtonda Almanıyanın cavabı kafi ədd [hesab] edilir. İşğal edilmiş yerlərin təxliyəsinədək sülh müzakirətinin başlanmayacağı təkid olunur.

Xivə xanının qətl

Daşkənddən verilən xəbərlərə görə, Xivə xanı əsgərlər tərəfindən qətl edilmişdir. Xivə xanlığına məqtulun [qətl edilənin] qardaşı təyin edilmişdir.

Petroqrada üsyanının dəf'i

Xarkovda çıxan “Vozrajdeniya” qəzetəsi 29 sentyabr tarixli nömrəsində aşağıdakı teleqrafları dərc etmişdir:

Kursk – Buraya verilən xəbərlərə görə, Rusiya şimalında vəqə olan iğtişələr yatırılmış hesab oluna bilər. Bir çox tələfata və böyük xəsarətə düşən olan kəndlilər öz başcılarını tutub bolşeviklərə təslimlə təbəyyətlərini [təbəçiliklərini] izhar etmişlərdir. Petroqradda hər tərəfdən mühasirəyə alınmış Ağ qvardiya əsgərlərinin bir hissəsi pərakəndə olub, digər hissəsi ceneral Sivers başda olmaq üzrə Voloqdaya getmək ümidi ilə şimali dəmiryol xəttinə bir neçə qatarlarda qaçmaq istəmişdir. Kəndlilər bolşeviklər tərəfindən ağır mücazata [cəzalara] giriftar olacaqlarından qorxub, özlərinin əfv olunması üçün bir xidmət göstərmək niyyətilə geri çəkilməkdə olan Ağ qvardiya əsgərlərini Mena mövqifi [stansiyası] yanında dayandırmağa çalışmışlar, lakin birinci iki dəstə öz əvvəlki müttəfiqlərinin tufəng və pulemyot atəşləri altında qaçıb qurtarmağa müvəffəq olub, ceneral Sivers ilə bərabər olan üçüncü qatar isə dəmiryol xətti kəndlilər tərəfindən xarab edildiyinə görə, dayanmağa məcbur olmuşdur. Ağ qvardiya əsgərləri kəndlilərə atəş açdıqda, kəndlilər hücum edib onların hamısını tələf etmişlərdir. Ceneral Sivers güllə ilə qətl edilmişdir. Dörd yüz nəfərdən ibarət dördüncü dəstə qaçmaq istəmişsə də, kəndlilər tərəfindən Pepla mövqifinə qədər təqib edilərək

Petroqraddan gəlib çatan bəhriyyə əsgərləri [matroslar] tərəfindən mühasirə edildikdən sonra, hamısı qırılıb tələf olmuşlardır. Şlisselburq yanında olan kəndlilər iğtişəş salmaq istəmişsələr də, şiddətli mücazat ilə [cəzalarla] sakit edilmişlərdir.

Kolpində üsyan çıxaran fəhlələr sakit edilib, başcılarını tutularaq güllələnmişlərdir.

Petroqrada həyatı sönük bir haldadır. Küçələrdə ancaq bəhriyyələr [matroslar] və Qırmızı ordu əsgərləri ilə avtomobillər hərəkət etməkdədirlər. Əhali evlərdə gizlənmişdir. Şəhərdə evlər axtarılıb, bir çox adamlar həbs edilməkdədir. Tutulanları dəstələrlə birbaşa aparıb müqəssir olduğunu aşkar etmədən güllələyirlər. Ev nökrənin şeytənəti [şeytanlığı, xəbərçiliyi] bütün bir ailənin qırılmağına kifayətdir. Ölənların miqdarı hesaba gəlməyəcək dərəcəyə varmışdır. Ətraf kəndlərə pulemyotlar ilə qüvvətli matros dəstələri göndərilmişdir. Kəndlilər bilamümaniyət [maneəsiz] öz silahlarını təslim etməklə bərabər, dəhşətli mücazatlardan [cəzalardan] qorxub, iğtişəşə bais olan dövlətliləri nişan verməkdədirlər. Dövlətlilər dərhal güllələnib ev əşyası zəbt edildikdən sonra, ailələri küçəyə buraxılırlar.

Moskva ilə Petroqrada arasındakı dəmiryol əlaqəsi təhdid edilmişdir [məhdudlaşdırılmışdır]. Xüsusi adamların Petroqrada gəlməsi və Petroqraddan çıxması qadağan edilmişdir. Nikolayev dəmiryol xəttinin hamı körpüləri

və mövqifləri [stansiyaları] qüvvətli Şura əsgərləri tərəfindən mühafizə edilməkdədir. Şayiata [şayiələrə] görə, Qırmızı Ordu əsgərlərinin müharibə ruhunu yüksəltməkdən ötrü, Xalq Komissarları Şurası tərəfindən ixtira edilmiş mötəbər nişanlardan Petroqrad üsyanını yatırılardanla göndərilmişdir. Şimalda olan iğtişaşı dəf etməklə, Moskva və ətrafında müşahidə edilən həyəcan dəxi bərtərəf olmuşdur [aradan qalxmışdır]. Bir çox kənd əhalisi silahlarını təslim etmişlərdir. Əhali xeyli düşkün bir haldadır.

Sentyabrın 25-də Vitebskdən alınan teleqrafda denilir ki, Voloqdadan alınan xəbərlərə görə, Şura əsgərləri Sud mövqifində inadlı müqavimət göstərməkdədirlər. Bir çox hücumlar Şura əsgərləri tərəfindən dəf edilmişdir. Ağ qvardiya əsgərləri kamali-intizam ilə Şeksna mövqifinə çəkmişlər. Hücuma keçməyə çalışan Qırmızı ordu əsgərləri böyük tələfat ilə dəf edilmişlər. Hal-hazırda müharibə xəttində sakitlikdir. Ağ qvardiya əsgərləri böyük qüvvə ilə ciddi hücuma hazırlaşırlar. Bu bir neçə gündə hər iki tərəfdən 1500 nəfər əsgər tələf olmuşdur. Ölümlər arasında rus çinində və nişanında və ingilis paltarında bir neçə adamlar tapılmışdır. Tixvindən Qırmızı ordu əsgərlərinə köməyə gələn əsgərlər Tetemel mövqifini üsyançı kəndlilərdən təmizləmişlərdir. Babayevo və Siuç mövqifini işğal edən kəndlilər, Şura əsgərlərinin yavuşlaşdığından xəbərdar olaraq, qaçıb ətrafa dağılmışlardır. Bolşeviklər öz dəstələrini Şeksna çayında hərəkət etməkdə olan Qırmızı ordu əsgərlərinə yetirməkdən ötrü kəndlilər tərəfindən xarab edilən dəmiryollarını təcili surətdə təmir etməkdədirlər.

Kurskdan alınan teleqraflara görə: Peterburqdan çıxıb qaçmış olan Ağ qvardiya ordu əsgərləri Tixvin[in] qərbində məhəlli [yerli] Qırmızı [ordu] əsgərlərinə rast gəlmişlərdir. Qırmızı ordu əsgərləri qaçmaqda olan Ağ qvardiya əsgərlərini dayandırmaqdan ötrü dəmiryol xəttini xarab etmişlərdir. Ağ qvardiya əsgərləri artıq tələfat ilə dəmiryol xəttindən məmləkət içərisinə qovulmuşlardır. Onları təqib etməkdən ötrü Petroqraddan mitralyozlar ilə bəhriyyə dəstələri göndərilmişdir.

TEATRO VƏ MUSIQI

Bu yaxınlarda Bakıda olan sənətkar və mahir artistlərdən, müdiriyyətimiz təhtində [altında] bir dəstə təşkil edilib, Mart hadisətindən indiyə qədər teatro tamaşasından məhrum qalan camaatımıza Hökumət Teatrosunda (səbiq Mailov qardaşları teatrosu) drama, opera və operetta nümayişləri göstərilməyə başlanacaqdır.

Səhnəmizin teatro əsərlərindən xeyli kasıb və yoxsul olduğunu nəzərə almaqla, yazıb möhtərəm camaatdan və səhnə həvəskarlarından xahiş edirik ki, hər kəsdə Türkiyə yazıçılarının

əsəri və İstanbul çapı (təbi) teatro kitabı varsa, mövqeyi-tamaşaya qoyulmaq üçün aşağıdakı ünvan ilə müdiriyyətimizə gətirib, şəraitini [şərtlərini] məlum eyləməklə səhnəmizə müavinətdə [yardımda] bulunsun. Bundan əlavə, Qafqaziya yazıçılarının əsərlərindən təb' edilib ancaq əl yazısı teatro əsərlərinə malik olanların da həman əsərləri müdiriyyətimizə gətirib və bu barədə məlumat almaları xahiş olunur.

Ünvan: Qubernski küçədə 42 nömrəli ev, ikinci mərtəbə.

*Müdiriyyət tərəfindən:
Zülfüqar bəy Hacıbəyli.*

ELAN

1. 19 ilə 24 yaşında bulunan əsgərlərdən teleqraf müxabirəsinə [xəbərləşməsinə] aşına [bələd] və ya müxabirə məmurluqlarında bulunmuş olanlar orduda istixdam [xidmətə qəbul] ediləcəklərindən, məzkur [göstərilən] sinlərdə [yaşlarda] bulunanlarla daha yuxarıki yaşda bulunanlardan könüllü olaraq daxil olmaq istəyənlərin təşrini-əvvəlin qayətinə [axırına] qədər Bakı əxzi-əsgər [əsgərliyə qəbul] şöbəsinə müraciətlə isimlərini qeyd etdirmələri elan olunur.

*20 təşrini-əvvəl sənə 34
[20 oktyabr 1918]*

2. Kaffeyi-cəvananlara [bütün cavanlara] və heyəti-möhtərəməyə [ağsaqqallar heyətinə] bəyan olunur ki, təşrini-əvvəlin qurtarılmasına on gün qalmışdır. Arzu olunur ki, zəngin və fəqir əsnan ərbabı [müəyyən yaşda olanlar], yəni on doqquz, iyirmi, iyirmi bir, iyirmi iki, iyirmi üç, iyirmi dörd yaşlarındakı cavanların kaffəsi Bakı əxzi-əsgər şöbəsinə gəlsinlər, heyəti-möhtərəmələri ilə bərabər bulunsunlar, müayinəyi-əsgəriyyələri anlaşılınsın.

a) İşbu cavanlar, heyəti-möhtərəmələrinin ifadələrində nöqsan görürlərsə, yaxud məiyyətlərindən iş görəmməyəcəklər var isə şöbədə ifadədə bulunsunlar.

*20 təşrini-əvvəl sənə 34
[20 oktyabr 1918]
İslam Ordusu
Əxzi-əsgər rəyasəti*

ELANİ-RƏSMİ

Bilümmum [ümumiyyətlə] Bakı və ətrafı əhalisinə:

1. Qadın və erkək, böyük və kiçik, hər hansı milliyət, din, sinif və təbəədən olursa olsun, Bakı və həvalisi [ətrafı] sakini bilcümlə əhali: kəndi ev və məhəllələri heyəti-idarə və ixtiyariyyəyəsindən [idarə və ixtiyar heyətindən] namlarına mühərrər [adlarına yazılmış], isim, pədə [ata] ismi, məmləkət, məhəllə və soqaq [küçə], xanə nömrəsi, yaş, əşkal və əlaməti-fariqə [görünüş və

fərqləndirici əlamət], sənət və ya məmuriyyət və sair xüsusi-mətlubəyi [tələb olunan xüsusi] göstərən “hüviyyət [şəxsiyyət] və rəqə”sindən birər də nə edinməyə [hərə bir ədəd əldə etməyə] məcburdurlar.

2. Tarixi-eləndən iyirmi gün sonra çarşı, bazar, soqaq və evlərdə surəti-məxsusədə [xüsusi surətdə] sıx-sıx yapı-lacaq yoxlamalarda kəndi hüviyyət və rəqəsini ibraz [təqdim] edəmməyən hər kəs cəza görəcək və şübhəli ədd [hesab] edilərək daxili-məmləkətə [ölkənin içlərinə] sövq olunacaqlardır.

3. Hüviyyət və rəqəsi olmayan şəxsin dəvairi-rəsmiyyəcə [rəsmi qurumlarda] heç bir işi görülməyəcəyi kimi, bey’ü-şərə [alqı-satqı], əqdi-icar [kirayə müqaviləsi] və sairə kimi işlərdə hüquqi-mədəniyyədən saqit [mədəni hüquqları əlindən alınmış] ədd ediləcək [sayılacaq] və hər hansı bir yerə səyahətində kəndisinə heç bir surətlə səyahət və rəqəsi verilməyəcəkdir.

4. Hüviyyət və rəqəsi olmayanları; ev, mağaza, otel, yazıxana, ticarətxana, fabrika və dəvairi-rəsmiyyəyə qəbul edənlər, şübhəli əşxası [şəxsləri] hökumətin nəzəri-təftişindən saxlamış ədd edilərək və müxalifi-qanun hərəkətlərindən naşi [qanuna müxalif hərəkətlərinə görə] şədidən [siddətli] cəza görəcəklərdir.

5. Tarixi-eləndən iyirmi gün sonra hüviyyət və rəqəsini ibraz edəmməyən hər kəsi zabitə [asayiş keşikçiləri] tövqif və əxbara [həbs etməyə və xəbər verməyə] məcburdur.

6. İşbu əmr, tarixi-elənindən etibarən Bakıda müntəşir [nəşr olunan] bil-ümum qəzetəlcə bir həftə müddətlə mütəmadiyyəən nəşr olunacaqdır.

Polis Müfəttişi-ümumisi
Bəhaəddin

ELAN

Azərbaycan əhalisindən gərəksə Bakı və gərəc Gəncə vilayətindən on doqquz, iyirmi, iyirmi bir, iyirmi iki, iyirmi üç, iyirmi dörd yaşında olan cavanlardan qunduraçı [çəkməçi], bərbər, dərzi, mühəndis, konduktor, gəmiçi, betonçu, maranqoz [xarrat], dülgər və daha sair sənət sahibi olanlar Bakıdakı qitəyə [hərbi hissəyə] veriləcəkdirlər. Həman [dərhal] Bakı şöbəsinə müraciətlə qeydlərini yaddırınlar. İyirmi beş, iyirmi altı, iyirmi yeddi, iyirmi səkkiz, iyirmi doqquz, otuz yaşlarındakı cavanlardan işbu sənətlərə aşına olub da köüllü olaraq əsgər olmaq istərlərsə, onlar da əxzi-əsgər dairəsinə pasportları ilə müraciət və qeyd olunsunlar. Bu iş təşrinə-əvvəlin otuzunda qurtarılacağından isticəl olunmaq [tələsmək] gərəkdir.

21 təşrin fi sənə 34
[21 oktyabr 1918-ci il]

Diş müalicəxanəsi

S. M. İtkinin süni diş laboratoriyası. Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsul ilə far-

for və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Morskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

* * *

Azərbaycan Dəmiryolu İdarəsi elan edir ki, bu ilin 4 təşirini-əvvəl[in]dən Bakı ilə Tiflis şəhərləri arasında 3 və 4 nömrəli qatarlar bu qərarla hərəkət edəcəklər:

Mövqiflərin [stansiyaların] adı	Qatar nömrə 3			
	gəlir		çıxır	
	saat	dəqiqə	saat	dəqiqə
Bakı	-	-	7	7
Hacıqabul	11	22	11	57
Yevlax	5	35	6	57
Gəncə	8	3	8	23
Ağstafa	11	15	11	23
Tiflis	3	56	-	-

Mövqiflərin [stansiyaların] adı	Qatar nömrə 4			
	gəlir		çıxır	
	saat	dəqiqə	saat	dəqiqə
Tiflis	-	-	11	10
Ağstafa	4	22	4	47
Gəncə	7	34	7	59
Yevlax	9	44	2	4
Hacıqabul	3	24	3	39
Bakı	7	36	-	-

Elan

Bakıda olan böyük firmalardan birində buxqalter vəzifəsini ifa edən ukraynalı, müsəlman firmalarından birində kantora müdiri və ya buxqalter xidməti etmə arzusunda.

45-58 nömrəli telefon ilə danışmaq və ya “Azərbaycan” idarəsində bir nömrə qəbzi nişan verənə məktub ilə müraciət etmək mümkündür.

Müsəlman diş təbibəsi

Ayna xanım

Malakan bağının qarşısında Zeylidsonun kabinetində hər gün xəstə qəbul və hər növ diş emal və tədavi [müalicə] edir. Zabitan və əfradın [zabitlərin və əsgərlərin] dişləri əhəvən şəraitlə [münasib şərtlərlə] tədavi və emal edilir.

Müdirlər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Ordu qərargahından:

Təbliği-rəsmi

səh. 299. “19.10.34”: Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir (1334-cü il). Miladi təqvimlə 19 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Türkiyədə

səh. 300. “Bu məktəbdə ikmali-təhsil edənlər (məzunlar) bəhriyyə aliləri ali bərgahlara qəbul olunacaqlar.”: Bu cümlə anlaşılmazdır. Yeni açılan dənizçilik məktəbindən məzun olanların, gələcəkdə ali dənizçilik məktəbinə və gəmiqayıma məktəbinə daxil ola biləcəklərini demək istəmişdir.

Zərbeyi-inqilab

səh. 302. “Həyat”... “Füyuzat”... “İrşad”: “füyuzat” feyzlər, maddi və mənəvi bolluq, “irşad” doğru yolu göstərmə mənasına gəlməklə birlikdə, dırnaq içində verilən bu adlarla Hadi dövrün mətbuat orqanlarına işarə vurmuşdur.

“Nəsihət kövsərləri bizi ayıltmadiysa da...”: İslami inanışa görə kövsər cənnətdəki müqəddəs suyun (bulaq, çay, yaxud hovuzun) adıdır.

Təhlükə qarşısında

səh. 305. “Son zamanlar həmin adamların bələdçiliyi ilə şəhərə silah dəxi daşınırdı.” Mətnə “silah” sözü xüsusi vurğulanmışdır.

Qafqaz duyğuları

səh. 305. Bu şeirin bəzi misralarında vəzn pozulmuşdur.

“9/8/334”: Burada ay və il, rumi təqvimlə verilmişdir (8-ci ay, 1334-cü il). Mi-

ladi təqvimlə 9 avqust 1918-ci ilə uyğundur.

Türkiyə mətbuatı

səh. 305. “Çarın edamı xəbəri bir çox təkziblərdən və bir-birini naqiz xəbərlərdən sonra ən nəhayət təhəqqüq etdi.” Qəzetdə “təhəqqüq” sözü “təhqiq” kimi getmişdir.

“...çex-slovak qüvvələrinin...”: səh. 222-dəki izaha bax.

səh. 307. “Təmənna edəlim ki, məqtul İkinci Nikolay Rusiyanın son çarı olmuş olsun.” Qəzetdə “Üçüncü Nikolay” kimi getmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 308. “İttifaqın illik hesabatının müzakirə və təsdiqi (1917-ci il 1 iyundan – 1918-ci il 1 iyunadək).” Qəzetdə səhvən “...1918-ci il 1 iyundan...” kimi getmişdir.

Xarici xəbərlər:

Xivə xanının qətli

səh. 309. Öldürülən Xivə xanı Əsfəndiyar xan 1871-ci ildə anadan olmuş, 1910-cu ildə atasının yerinə Xivə xanlığının taxtına keçmişdir. 1918-ci ildə dövlət çevrilişi əsnasında, Basmaçılar hərəkatının Xarəzmdəki rəhbərlərindən biri olan Cüneyd xanın adamları tərəfindən öldürülmüşdür. Əsfəndiyar xandan sonra, yerinə onun qardaşı Səid Abdulla xan keçsə də, faktiki hakimiyyət Cüneyd xanda olmuşdur.

Teatro və musiqi

səh. 312. “Bundan əlavə, Qafqaziya yazıçılarının əsərlərindən təb’ edilib ancaq əl yazısı teatro əsərlərinə malik olanların...”: güman ki, “təb’ edilib” yerinə “təb’ edilməyib” olmalıdır.

“Müdiriyyət tərəfindən”: Hacıbəyov Qardaşları Müdiriyyəti nəzərdə tutulur.

Elan

səh. 312. “20 təşrini-əvvəl sənə 34”:
Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir (1334-cü il). Miladi təqvimlə 20 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Elan

səh. 313. “21 təşrin fi sənə 34”:
Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir (1334-cü il). Miladi təqvimlə 21 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.